

Schweitzer József-emlékdíj és Emlékérem, 2020

Schweitzer József v. orsz. főrabbi, az Országos Rabbiképző Intézet igazgatója, c. egyetemi tanár (ELTE) emlékére a Család 2017-ben megalapította a Schweitzer József-emlékdíjat, és kezelését a Magyar Hebraisztikai Társaságra bízta. A Család által felkért Kuratórium javaslatai alapján a Díjat és a vele járó Emlékérmeket első alkalommal (2017) Turán Tamás kapta *Academic Religion: Goldziher as a Scholar and a Jew* című, 2016-ban megjelent terjedelmes tanulmányáért (De Gruyter, 2016). A Díj és Emlékérem második kitüntetettje Xeravits Géza volt (2018) a qumráni és posztbiblikus irodalom héber nyelvi és biblikus irodalmi elemeivel foglalkozó dolgozataiért; e körből jelent meg *From Qumran to the Synagogues. Selected Studies on Ancient Judaism* című tanulmánygyűjteménye (De Gruyter, 2019).

Az alapítók szándékát a Kuratórium úgy értelmezte, hogy továbbra is lehetőleg előnyben részesüljenek a munkák, amelyek szorosabban kapcsolódnak a héber nyelvhez, írásbeliséghez, a zsidó hagyománynak a magyar kultúrában betöltött szerepéhez. Rabbini tevékenysége és saját kutatói munkássága mellett Schweitzer József tanárként és a Hebraisztikai Társaság alapítójaként jelentősen hozzájárult a tudományos hebraisztikai kutatások megélénküléséhez Magyarországon. A jelen alkalmat a Kuratórium felhasználta arra, hogy áttekintse az elmúlt két évben (2018–2019) a hebraisztika, judaisztika és magyar zsidó történelem körében megjelent fontosabb publikációkat. Bár a díj szempontjából nem vehető számításba, felhívja a figyelmet a közelmúlt egy jelentékeny judaisztikai művére. Ez Roskó Gábornak *Hetiszakas* címmel a Tóra 53 hetiszakasához készített grafikus kommentárja, amelyet Balázs Gábor szerkesztésében parásánként új fordítás-részlet, egyszerű magyarázat (*pesat*) és több, tartalmában igen változatos rövid kommentár kíséri: a hagyományos zsidó irodalom egy-egy szemelvénye, jellemzően régi, esetenként jelenkori külföldi szerzőktől, és a zsidó élettel valami módon kapcsolatban álló szerzők, jellemzően magyarok, saját tevékenységük területét érintő kis értelmező esszéi. Az egyelőre csak kiállításon (2019) és digitálisan (<https://daf.mozaikhub.hu>) látható újszerű Tóra-kommentár, amely a mai magyar szellemi életből csaknem száz ismert személyiséget tudott Tóra-magyarázatra megnyerni, mutatja, hogy a zsidó életben az eddiginél szélesebb körben lehet számítani az értelmiség elköteleződésére, és a szorosabb értelemben vett judaisztika körében most már komolyan számolni kell a korszerű információ-hordozókkal.

Ebben az évben a Kuratórium 10–12, a Díjra esélyes új könyvvel foglalkozott, hogy különféle szempontok alapján kiválassza és a Család elé terjessze a három névből álló *shortlist*-et. Itt csak jelezzük, a szerzők és címek megnevezése nélkül, hogy a figyelembe vett értékes munkák széles tárgykört ölelnek fel: zsidó vallásnéprajz, zsidó építőművészek munkássága, zsinagógák, a zsidó szociális gondolkodás, az antiszemitizmus története, a közelmúlt titkos iratainak kiadása stb. A *shortlist* a héber betűhöz való közelség alapján alakult ki. A Kuratórium egyik finalistája Zsom Dóra lett, aki 15. századi szefárdi halákhikus tekintélyek kéziratot responsumainak (*Conversos in the Responsa of Sephardic Halakhic Authorities*, Gorgias Press, 2014) és más judeo-arab kéziratoknak a publikálásával már korábban nemzetközi tudományos elismerést szerzett, most az MTA Könyvtár Kaufmann Gyűjteményéből a nagytekintélyű Mose ben Nahman (Ramban / Nahmanides, 1194–1270) egy sajátos tárgyú traktátusát tette közzé héber szöveggel és magyar fordítással (Nahmanidesz, *A szexualitás misztikája: A szentség levele*, 2018). A másik finalista Harsányi László terjedelmes könyve az Országos Magyar Izraelita Közművelődési

Egylet történetét dolgozta fel levéltári források és egyéb dokumentumok alapján (*A fényből a sötétbe. Az OMIKE évtizedei, 1909–1950*, Napvilág Kiadó, 2019). Az elmúlt évszázad első felében, s különösen a magyar történelem legszegyenteljesebb korszakában az a magyar neológ zsidóság egyik legértékesebb hagyományát képviselte: a kultúrát. Még élnek néhányan, akiknek az OMIKE utolsó évei, a Művészakció (Goldmark Terem) eleven emléket jelentenek. Mindkét kiváló munka megérdemli a teljes elismerést.

A harmadik jelölt a *shortlist*-en, egyszerismind a Család döntése alapján a Díj és az Emlékérem idei nyertese, mint a Kuratórium előzetes közleménye hírül adta, Kövér András. A díjazott munka Löw Immanuel posztumusz ásványtani cikkeinek magyar fordítása. E cikkeknek, amelyek a *Flora der Juden* tervezett folytatásának elkészült darabjai, német nyelvű eredeti szövegét Scheiber Sándor jelentette meg nyomtatásban (*Fauna und Mineralien der Juden*, Hildesheim: Georg Olms, 1969). A magyar fordítás Löw Immanuel Hidvégi Máté és Ungvári Tamás szerkesztésében megjelent *Válogatott művei* II. kötete számára készült, és a *Fényszóró drágakövek* találó címmel jelent meg (Löw Heritage – Scholar, 2019). A kötetet a két szerkesztő írásai gazdagítják. A *Löw Heritage* kezdeményezője és éltető lelke Ungvári Tamás volt, és még megélte a kötet megjelenését. Hidvégi Máté évtizedek óta, biokémiai és gyógyszervegyészeti mellékfoglalkozása mellett, a tudós Löw család (Löw Lipóttól Löw Immanuelig) – és nem mellesleg, Scheiber Sándor – fáradhatatlan, leleményes dokumentaristája és bibliográfusa. E kötetben Löw írásainak korábbi bibliográfiai jegyzékeit újabb adatokkal tetemesen kiegészítette. A fordítás szerkesztésében konzultatív segítséget nyújtott, mint a belső címlap-verzo feltünteti, Adamik Tamás (latin), Komoróczy Szonja Ráhel (jiddis), Oláh János (héber és arámi), Papp Gábor (ásványtan), Riszovannij Mihály (német), Zsom Dóra (arab).

A *Fényszóró drágakövek* érdemi része Löw Immanuel ásványtani cikkeinek magyar fordítása, Kövér András munkája. Kezdetben kétségesnek látszott, hogy egyáltalán át lehet-e tenni élvezetes magyar nyelvre ezeket a régies németiséggel írt, szigorúan tudományos szócikkeket, amelyekben a bibliai és rabbinikus idézetek, hivatkozások, az arámi, szír, arab, jiddis, görög, latin szöveftések, az ásványtani szakkifejezések egyenként is komoly nehézségeket támasztanak, különös tekintettel arra, hogy a szakterület nevezékrendszere, terminológiája a cikkek megírása óta eltelt évszázad alatt jelentősen megváltozott. Kövér András megbízható héber, arámi, szír nyelvi felkészültsége, az apró részletek kibogozásában edzett nyelvészeti és filológiai tudása, a jó megoldások megtalálásához nélkülözhetetlen kétely és kutatói kitartás azonban szolid alapot jelentett számára a nehéz feladat elvégzéséhez. Az eredmény korszerű magyar szöveg lett, a zsidó nyelvészeti természettudomány valódi *drágaköveit* adja át a magyar olvasónak, *fényt szór* tudós kutató és érdeklődő elé. Érdeme a kötetnek, hogy könnyen hozzáférhetővé teszi a kiváló szegedi főrabbi egyik, amúgy csak néhány szakkönyvtárban hozzáférhető művét, és megerősíti a Löwök, ez esetben Löw Immanuel helyét a magyar neológ zsidó hagyományban.

A Kuratórium meglepéssel vette tudomásul a Család döntését, amely a három finalista közül a jutalmazottat kijelölte, s tiszta szívből gratulál Kövér Andrásnak a Schweitzer József-emlékdíjhoz és Péter Vladimir különleges, gyönyörű érméhez. A Schweitzer József-emlékdíjat *Morénu ve-Rabbénu* 5. Jahrzeitjén, a Magyar Hebraisztikai Társaság Schweitzer József Emlékkonferenciáján felesége, Schweitzer Ági a Család jelenlétében adta át az Orzse dísztermében.

K. G.